

DIVERSITEIT VAN BEDRIJVEN

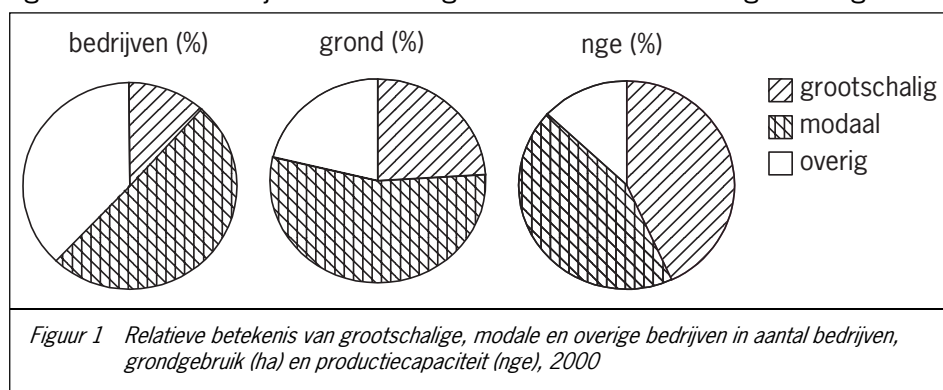
Walter van Everdingen en Martien Voskuilen

Grootschalige, modale en overige bedrijven

Gebruikelijk is om landbouwbedrijven in te delen naar bedrijfstypen afhankelijk van het soort producten dat wordt voortgebracht. Bedrijven kunnen ook geclassificeerd worden naar beleving en afhankelijkheid van de landbouwproductie. Sommige bedrijven richten zich immers volledig en met perspectief op de agrarische productie, anderen zijn aan het afbouwen of hebben er voor gekozen te werken en wonen op het platteland, waarbij er ook landbouw wordt bedreven. In de Verenigde Staten zijn er recente succesvolle ervaringen met een dergelijke indeling. Voor de Nederlandse situatie is dat nagebootst, door alle bedrijven uit de Landbouwtelling in te delen in 3 groepen: grootschalige, modale en overige bedrijven. De grootschalige bedrijven zijn sterk productiegericht en hebben een omvang van meer 150 Nederlandse grootte-eenheden (nge) en de andere twee groepen van minder dan 150 nge. De modale bedrijven hebben bovendien het hoofdberoep in de landbouw en hebben op basis van leeftijd en opvolgingssituatie toekomstperspectief. De overige bedrijven hebben een ouder bedrijfshoofd (> 55 jaar) en geen opvolger of worden gerund als nevenberoepsbedrijf.

Structuurverschillen

In 2000 konden bijna 12.000 bedrijven (12% van het totaal) als grootschalig worden getypeerd. Deze bedrijven omvatten ongeveer 43% van de totale productiecapaciteit (gemeten in nge) in de primaire Nederlandse landbouw (figuur 1). Vooral glastuinbouw- en champignonbedrijven zijn sterk vertegenwoordigd in deze groep bedrijven. De modale bedrijven vormen met ongeveer 48.500 bedrijven (50% van het totaal) veruit de grootste groep. Het aandeel in het grondgebruik is wat meer dan evenredig, dat in de productiecapaciteit wat minder. Dit hangt samen met de samenstelling van deze groep, die vooral veel melkveehouders bevat: 70% van alle melkveehouders valt in deze groep. De groep overige bedrijven telt 38% van alle bedrijven, maar heeft een bescheiden aandeel (13%) in de agrarische productie. Driekwart van de overige graasdierbedrijven valt in de groep overige bedrijven. Mede hierdoor is het aandeel in de grond nog redelijk groot: ze hebben bijna net zoveel grond tot hun beschikking als de grootschalige bedrijven.

Ontwikkeling van bedrijven

Het totaal aantal landbouwbedrijven loopt jaarlijks terug (zie het hier opvolgende artikel). Deze teruggang werkt uiteraard ook door in deze alternatieve vorm van bedrijfstypering. Tussen 1996 en 2000 is het totaal aantal bedrijven ruim 11% afgenomen. Bij de grootschalige bedrijven vond daarentegen juist een groei plaats (+12%). Enerzijds was het aantal grote bedrijven dat daadwerkelijk stopte gering, anderzijds was er ook een instroom van modale bedrijven die doorgroeiden tot boven de 150 nge. Behalve die doorgroei van modale bedrijven, waren er ook

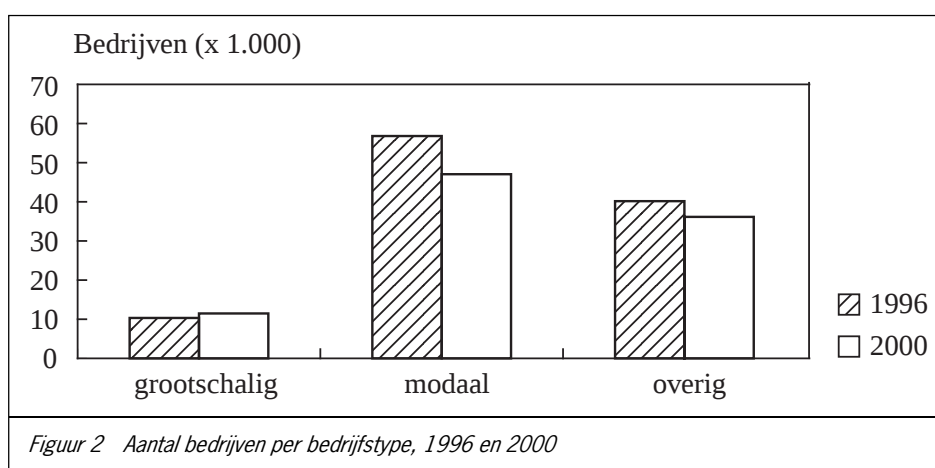
relatief veel modale bedrijven die 'afzakten' naar de groep overige bedrijven, hetzij doordat ze omschakelden naar een nevenberoepsbedrijf, hetzij doordat de grens van 55 jaar werd overschreden en er geen opvolger aanwezig was. De teruggang bij de modale bedrijven was mede hierdoor met 17% dan ook sterk. De echte stoppers tussen 1996 en 2000 waren vooral terug te vinden bij de groep overige bedrijven. Door de instroom van voorheen modale bedrijven, daalde de omvang van de totale groep minder hard dan gemiddeld (-10%).

Behalve de hierboven genoemde belangrijkste verschuivingen tussen groepen, deden zich ook wel verschuivingen voor die niet direct voor de hand liggen. Zo verschoven bijvoorbeeld ook bedrijven die in 1996 nog als grootschalig of overig werden getypeerd naar de modale groep in 2000. Uit dat laatste voorbeeld blijkt dat de opvolgingssituatie van individuele bedrijven plotseling om kan slaan.

Bedrijfsresultaten

De alternatieve typering is ook toegepast op gegevens uit het Bedrijven-Informatienet van het LEI (het Informatienet). De zeer kleine bedrijven (3 tot 16 nge) worden daarin niet gerepresenteerd, zodat met name de samenstelling van de groep 'overige bedrijven' anders is dan in de Landbouwtelling.

De verschillen in de typering komen terug bij de bedrijfsopzet, de resultaten en het inkomen. Op grootschalige bedrijven waren de gemiddelde opbrengsten tussen 1997-1999 zo'n 600.000 euro per bedrijf tegenover respectievelijk ongeveer 165.000 en 100.000 euro per bedrijf voor de modale en de overige bedrijven. Uit de normale bedrijfsvoering blijft voor de modale bedrijven ongeveer 14,5% van de opbrengsten over als gezinsinkomen uit bedrijf. Voor de grootschalige ligt het aandeel wat lager (13,5%) en voor de groep overige bedrijven beduidend lager (11,8%). De grootschalige bedrijven hadden met name te maken met hogere betaalde arbeidskosten. Door schaalvoordelen bleven de totale kosten wel relatief laag: de rentabiliteit van de productie kwam uit op bijna 100%. Bij de twee andere groepen werden de kosten slechts voor 81% respectievelijk 72% gedekt. Bij de overige bedrijven is de afbouw van het bedrijf duidelijk zichtbaar, bijvoorbeeld door relatief hoge incidentele bedrijfsopbrengsten door de verkoop van productierechten. De grootschalige bedrijven realiseerden in de periode 1997-1999 gemiddeld een totaal gezinsinkomen van ruim 70.000 euro per gezin. Hiervan kwam bijna 90% uit het agrarisch bedrijf. Bij de twee andere groepen lag het gemiddelde gezinsinkomen circa de helft lager. Op de modale bedrijven bestond ongeveer 30% van het gezinsinkomen uit inkomen van buiten het bedrijf, tegen bijna de helft op de modale bedrijven.

Meer informatie:

PR 1.02: *Landbouw-Economisch Bericht 2002*.

Tabel 1 Bedrijfsresultaten en inkomen (x 1.000 euro per bedrijf) naar bedrijfstype (driejaarsgemiddelde, 1997-1999)

	Grootchalige bedrijven	Modale bedrijven	Overige bedrijven	Totaal
Bedrijfsomvang (nge)	263	76	50	97
Gezinnen per bedrijf	1,37	1,10	1,06	1,13
Opbrengsten	595,0	165,5	99,6	213,4
Incidentele bedrijfsopbrengsten	4,1	2,9	7,4	4,0
Kosten	604,5	205,1	137,7	248,3
w.v. betaalde arbeid	77,0	5,0	2,7	14,9
overige betaalde kosten	357,3	111,4	69,9	138,0
afschrijvingen	80,2	25,1	15,3	31,0
berekende kosten	90,0	63,6	49,8	64,4
Opbrengsten-kostenverhouding (%)	98	81	72	86
Totaal gezinsinkomen per gezin	71,1	34,9	35,7	41,4
w.v. inkomen uit bedrijf	61,8	24,4	18,1	29,7
inkomen uit arbeid buiten bedrijf	2,3	4,3	8,5	4,8
overige inkomsten buiten bedrijf	6,9	6,2	9,0	6,9

Bron: Bedrijven-Informatienet.